

СУЧАСНА ВІТЧИЗНЯНА АУДІОКНИЖКА – УПЕРШЕ В УКРАЇНІ

У переддень нового – 2007 – року відбулася презентація Компанії А.Е.Л., на якій було продемонстровано її першу продукцію: 10 аудіокнижок у форматі МРЗ культових сучасних українських письменників (Ю.Андруховича, Ю.Покальчука, Ю.Винничука, Т.Прохаська, Ірен Роздобудько, Лариси Денисенко, С.Пушика, які начитали самі автори й актори – Л.Хоролець, С.Бойко, Т.Плашенко та ін.) та два диски п'єс Лесі Українки (“Камінний господар”, “Давня казка”, “Одержима”, “Оргія”, “Лісова пісня” та ін.) із золотого архівного фонду українського радіо (т. зв. “Театр перед мікрофоном”).

Приватна Компанія А.Е.Л., заснована на початку 2006 р., – це перша компанія на українському ринку, яка спеціалізується на серійному випуску аудіокнижок із кращими творами сучасних українських авторів. Аудіокнижка – новий напрямок розвитку літератури і мистецтва в нинішньому світі, що надає можливість вчасно ознайомитись із авторським словом сучасних молодих митців та класиків української художньої спадщини, поширити новітній спосіб пізнання сучасної української, зарубіжної та спеціальної літератури при ущільненні робочого часу людини, творчо наповнити дозвілля її дітей та батьків, вивчити або покращити рівень українського мовлення, наблизити до неї художнє слово.

“Наші аудіокнижки розраховані передусім на ділових людей, у яких не вистачає часу на читання книжок, а також на домогосподарок, людей із вадами зору”, – зазначила директор і засновниця “А.Е.Л.” Олена Жигилевич. Ціну дисків зумовлювали такі фактори: дотримання авторських прав (права на озвучування текстів викупалися у видавництв); запис на професійних студіях з відомими акторами; продаж за зниженою ціною або й безкоштовно людям із вадами зору та масовим публічним бібліотекам тощо.

У найближчих планах Компанії А.Е.Л. – випуск аудіосерії “Зарубіжна література в українському художньому перекладі”, “Казки буття”, “Освітня література (історія, психологія, філософія)”, святкові серії (збірки, сценарні розробки); планується випуск аудіотворів для дітей, а також продовження серії “Сучасна проза” і “Театр перед мікрофоном”.

У майбутньому, каже Олена Жигилевич, її компанія мріє “оцифрувати” і класику українського кіно (передусім фільми О.Довженка, Ю.Ілленка).

Слово мовлене допоможе якісно змінити й наповнити час сучасної людини. *Не маєте вільного часу й можливості регулярно читати? Тож слухайте!*

Валентина Лисенко

ПРО ВАСИЛЯ СТУСА ПО-СУЧАСНОМУ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕНО

Саме такий підзаголовок мала наукова конференція, яка відбулася 3 лютого 2006 р. у видавництві “Смолоскип” за активної участі Музею-архіву українського самвидаву та Гуманітарного центру Василя Стуса. Матеріали цієї конференції зібрані в №1 за 2006 р. альманаху “Молода нація”, який уже давно здобув належну повагу та визнання науковців за змістовні тематичні випуски, цікаві дослідження й публікації архівних матеріалів.

Це ж число “Молодої нації” вирізняється ще й оригінальністю та багатовекторністю поданого матеріалу. Окрім традиційних для подібних видань розділів на кшталт “Філософські...”, “Літературознавчі...” та “Мовознавчі студії”, долучено цікаві статті за тематикою “Дослідження епістолярії”, можливо, перші, але вільні від догм та стереотипів розвідки зі “Студентської лабораторії”, ґрунтовна стаття В.Моренця в розділі “Актуалізація дискурсу”, спогади, матеріали круглого столу конференції та огляд архівних документів у фонді Музею-архіву українського

самвидаву. Таке вагоме наповнення збірника відтворює і відповідну самобутню творчу атмосферу наукової конференції “Василь Стус. Двадцять років після смерті: сучасне сприйняття і переосмислення”.

Особисто для мене незвичним було побачити в такому, здавалося б, традиційному поданні матеріалів чергової конференції майже стенографічний звіт про засідання круглого столу. Адже подібними змістовними обговореннями виступів, суперечками або ж взаємодоповненнями завершується чи не кожна конференція, але такі цікаві дискусії, як правило, залишаються поза друком. Натомість упорядники згаданого збірника дозволили читачам віртуально долучитися до плідної роботи конференції. Відчувається, що на конференції зібралися саме ті науковці, що їх насправді цікавить Василь Стус – “одна з найконтраверсійніших постатей української літератури ХХ століття”, які неформально долучилися до дослідження феномена особи Василя Стуса та прагнуть знайти відповіді на життєво важливі питання. Тому, переконана, студенти й молоді науковці були вдячні щасливій нагоді почути побратимів Василя Стуса, його сучасників, отримати в подарунок книжку особисто від В.Овсієнка. А яким щемким і скорботним сприймається зараз привітання учасникам конференції від Надії Світличної із Нью-Йорка!.. Гадаю, молодь багато цінного набула й від спілкування з авторитетним дослідником життєпису Василя Стуса Михайлиною Хомівною Коцюбинською, адже саме її науковці цитують найбільше. Знайомство з матеріалами круглого столу спонукає і нас, читачів, до осмислення героїки В.Стуса (чи вона в його житті, чи у його смерті?), сакральності, до феномена цієї постаті, необхідності деміфологізації та навіть демістифікації митця. Учасників круглого столу *Є.Сверстюк* зацікавив темою пророцтва В.Стуса, його самоусвідомлення своєї ролі в українській історії. Можливо, саме як сучасник В.Стуса, його товариш і як дисидент, він має право сказати: “Стус не просто загинув. Стус ішов, він творив свою дорогу до кінця!” Бурхлива дискусія науковців навіть спонукала одного з учасників записати власні роздуми “на полях” уже по завершених конференції. *В.Бабенко* заглиблюється у проблему “Чи набула б розголосу і світової слави творчість поета, якби не його трагічна загибель у радянському концтаборі?”

Окремої уваги заслуговує сенсаційне розслідування *В.Кіпіані* “Стус і Нобель: демістифікація міфів”. Автор, послуговуючись виключно документальними джерелами, досліджує легенду про висунення митця на премію Нобеля. Журналісту вдається зруйнувати цей закоренілий у свідомості міф й аргументовано довести, що певна громадська акція, яка, можливо, мала на меті наблизити висунення В.Стуса на премію Нобеля, не могла априорі закінчитися результативно, а Генріх Бьолль фізично не міг підтримати цю номінацію, оскільки помер у липні 1985 р. Розвідка В.Кіпіані – зразковий приклад відповідального, справді наукового, звільненого від стереотипів ставлення до предмету дослідження, об’єктивного підходу до вивчення архівних джерел. Автор дозволив собі засумніватися в тому, на чому наполягали соратники В.Стуса й навіть його родина, і результат вражаючий – спростування одного з найбільших міфів (нехай гарного й навіть кон’юктурно привабливого) про письменника.

Варто згадати виступ, який, поза сумнівом, не залишиться поза увагою дослідників життєпису В.Стуса. *М.Коцюбинська*, від якої, можливо, чекали дослідження епістолярію письменника, раптом непрогнозовано заглиблюється в щоденники В.Стуса й відкриває нерозгаданий світ “його потенцій, його задумів, його екзистенційного вибору”. Усі попередні її розвідки про творчий та життєвий шлях В.Стуса вирізняються дивовижним поєднанням глибини наукового аналізу з дуже щирим і людяним ракурсом осмислення постаті поета, а наукова редакція найповнішого видання його творів у 6 т. (9 кн.) – то насправді титанічна праця. У статті “За скупим рядком Стусових щоденників” дослідниця, яка вміє “чути тембр голосу” поета, укотре продемонструвала свій талант побачити багато там, де “пунктиром накреслено”, де записано “небагатослівним рядком”. Цікавою видається й рефлексія самої авторки над щоденниками В.Стуса, адже вона була свідком деяких згаданих подій, особисто знала персонажів і загалом ту “ренесансну” атмосферу столичного вільнодумного українства”.

В.Бабенко аналізує філософсько-світоглядні аспекти творчості В.Стуса: зупиняється на джерелах філософичності, екзистенційності, наводить цікаві аналогії образного ряду та формулює улюблені теми Стусової філософії (“метафізика буття, філософія історії та соціальна психологія”). До вивчення філософського аспекту проблеми автентичності буття долучається *О.Черемська* (цю ж тему поглиблює й в іншій розвідці “Апокрифічна легенда і народний псалом як складові дискурсу автентичної у поезії В.Стуса”). Авторка розширила межі дослідження і зробила спробу осягнути актуалізацію проблеми буття загалом для “шістдесятників”, продемонструвала перегуки із світоглядними засадами різних філософів. Підґрунтя для роздумів вона відшукує як у поетичних творах В.Стуса, так і в його листах. Про суб’єктний синкретизм у поезії В.Стуса пише

Н.Загребельна, а гендерну ідентичність письменника досліджує *Я.Ходаківська*. Черговий ескіз до біографії В. Стуса подає *О.Дворко* у студії “Над Прип’яттю світання зайнялося...”

Літературознавчі розвідки концентруються навколо категорій кольору (*Г.Савчук*), простору (*М.Гарбар*), сну (*Г.Віват*), рецепції світу в мовотворчості В.Стуса (*У.Мищук*), концепції націопростору (*Н.Поколенко*). На літературознавчі роботи В. Стуса звертає увагу *А.Тимченко*.

До мовознавчого дискурсу долучилися *Л.Оліфіренко* (“Антитетичність у поезиці В.Стуса як відображення світогляду митця”), *Ю.Останчук*, яка вивчає стилістичні функції простого неелементарного речення у творчості письменника, та *Г.Шміло* з розвідкою про іменнико-оказіоналізми в поезії В.Стуса.

Цікаво, що упорядники збірника в окремий розділ винесли статті про листування письменника, – це вкотре підтверджує зростаюче останнім часом зацікавлення науковців епістолярною спадщиною взагалі: адже листи – цінне автентичне джерело до вивчення життєпису митця. Офіційне листування письменника проаналізував *В.Кисіль*, а *В.Кузнецов* звернув увагу на листи В.Стуса “як форму існування”. Найцікавішою розвідкою, на наш погляд, є стаття *С.Несвіта* “Морально-етичні доміанти В.Стуса в епістолярії”. Автор справедливо вважає: “Великий масив епістолярної творчості поета є одним з найголовніших джерел аналітичного розуміння його творчих здобутків”: адже саме в листах міститься аналіз політичної і культурологічної ситуації в Україні, фахова оцінка літературного процесу тощо. Листи – саме та “творча лабораторія”, де, поза конспектами і чернетками власних статей, зустрічаємо численні варіанти художніх поетичних текстів (власних творів і перекладів з Рільке, Гете та інших поетів), коментарі й автокоментарі до творів, роздуми про методологію творчості, сутність Поезії, роль поета”.

“Студентська лабораторія” презентує цікаві студії студентів та аспірантів про творчість В.Стуса, їм вдалося позбутися “цитатно-поверхового ставлення до Стуса”, за висловом *М.Коцюбинської*, і заглибитися у складний, багатогранний і багатозначний всесвіт поета. Заінтригувала нетрадиційна розвідка *Л.Подкоритової* “Василь Стус: анамнез захворювання” із констатацією його “вродженого невиліковного захворювання з тенденцією до прогресування протягом усього життя і відсутністю ремісій”, під назвою “Жива Душа”. *І.Носенко* зупинилася на актуальній проблемі вивчення постаті митця у школі. Студенти аналізують незвичні категорії та поняття: образ дружини (*І.Стамплевська*), символ сосни (*К.Черних*), пророчі мотиви (*О.Дмитрук*), самотність (*Є.Найчук*) і навіть “Сучасне переосмислення ключових образів у поезії В.Стуса” (*О.Федорченко*).

Організатори наукової конференції не обмежилися публікацією наукових розвідок, а доповнили збірник цінним оглядом архівних документів про життєпис митця (*О.Дворко*), адже у фонді Музею-архіву українського самвидаву зберігаються сотні прижиттєвих і посмертних публікацій про митця в діаспорних та іноземних газетах. Сьогодні, коли зростає науковий інтерес до джерельної бази, до архівних матеріалів як документальних свідчень епохи, вивчення життя та творчості В.Стуса неможливо уявити без заглиблення в першоджерела. А добірка публікацій про нього в періодичних видання за межами УРСР – це унікальне явище. Такі документи потребують неупередженого, об’єктивного аналізу, адже поряд із насправді незалежними й позацензурними публікаціями бачимо чимало суперечливої, почасти викривленої інформації, яку варто спростовувати, щоб не народжувалися чергові легенди й фальшиві міфи про В.Стуса. Про життя та творчість письменника з’явилося чимало публікацій і англійською, німецькою, російською, французькою, польською мовами. За життя поета за кордоном друкувалися не лише його твори, політичні заяви, а й матеріали про перебіг судових процесів. Саме передачі радіо “Свободи” (тексти радіопередач від 1972 до 1989 рр. також зберігаються) популяризували В.Стуса, його творчість, інформували світову громадськість про репресії та дисидентський рух в Україні. Упорядник архіву *О.Дворко* систематизувала всі документи й виокремила їх у відповідні розділи, зокрема твори В.Стуса в перекладах іншими мовами; його листи; матеріали закордонного представництва Української Головної визвольної ради; листування видавництва “Смолоскип” у період видання книжки “Василь Стус” тощо. Ці та інші раритети з фондів Музею-архіву українського самвидаву, безперечно, сприятимуть подальшому всебічному дослідженню феномена В.Стуса, а справа майбутнього – уведення й діаспорних архівних джерел до наукового обігу.

Ця наукова конференція цілком виправдала мету, до якої прагнули упорядники збірника: “не лише виявлення нових та оригінальних поглядів на життя і творчість В.Стуса, а й започаткування широкої дискусії, присвяченої найрізноманітнішим проявам цього феномена української культури”.

Наталка Лисенко